

Spillefilm og sprog i Grønland

af Inge Kleivan

Hvad har man gjort, og hvad kan man gøre for at give grønlandssprogede bedre mulighed for at forstå de film, der vises i Grønland? Spørgsmålet er blevet stadig mere brændende, efterhånden som TV har vundet indpas i flere og flere hjem i Grønland, men problemet er ikke af nyere dato, for det har været aktuelt, lige siden filmen holdt sit indtog i Grønland for 55 år siden.

Det hele startede med Christian den Tiendes besøg i 1921 i 200-året for kolonisationens start, hvor der for første gang blev vist film i Grønland. Knud Rasmussen optrådte dengang, efter hvad der fortælles, som en meget ivrig formidler af filmen. Apparatet blev iøvrigt efterladt i Godthåb, hvor det var i brug lige til 1934.

Den metode, der blev anvendt, gik ud på, at en af de tilstedeværende meddelte de øvrige sin opfattelse af, hvad der foregik, samtidig med at filmen blev fremvist. Det drejede sig om film uden lyd; men heller ikke ved stumfilm var folk stillet lige, for forståelsen af bil lederne afhang naturligvis af den enkeltes forudsætninger.

I årene før og under krigen fik en

stor del af den grønlandske befolkning lejlighed til at se film. Bl. a. viste tandlæge A. Baarregaard, som i embeds medfør berejste hele Vestkysten og Thule med sit transportable filmsapparat 8 mm film, som han dels selv havde optaget, dels havde indkøbt i Amerika. Det drejede sig om rejse- og nyhedsfilm samt et par Mickey Mouse tegnefilm.

Ved indførelsen af talefilmen blev problemet mere kompliceret. Det var nu åbenbart for tilskuerne, at de gik glip af noget, når de ikke forstod sproget.

Under krigen blev der vist et stort antal engelsksprogede spillefilm uden danske tekster i de større byer. Et læserbrev fra en dobbeltsproget grønlander, Anda Holm, i „Grønlandsposten“ i 1944 (s. 223) afspejler situationen: „Siden vi har faaet de amerikanske film, har det været med ringere og ringere udbytte, vi er gaaet i biografen her i Godthaab, eftersom vi ikke forstaaer noget af handlingen i dem. Selv de af os, der ellers har de bedste forudsætninger for at forstaa filmene, er for tiden ved at miste lysten til at gaa i biografen, dersom det ikke lige er komiske film eller film, hvor musikken spiller hovedrollen, der vises.“

Og læserbrevet fortsætter: „Ikke udelukkende for grønlandere burde der gøres noget, men ogsaa for de danske tilskuere, der heller ikke alle er perfekte i engelsk.“

16. januar 1945 kunne „Grønlandsposten“ meddele, at man nu havde den ordning, at assistent Rasmussen så filmene igennem inden den offentlige fremvisning og gav et resumé af handlingen, som blev opslået på de forskellige opslagstavler i byen, både på dansk og grønlandsk. Det siges, at ordningen havde vakt almindelig tilfredshed hos publikum.

Andre steder benyttede man lidt andre metoder. I K'utligssat var det driftsleder Giesing, som så filmene igennem på forhånd og gjorde notater, som så blev oversat til grønlandsk. Ruth Mathiassen skildrer i „Grønlandsposten“, 16. januar 1945, situationen således: „I biografen oplæser saa vor grønlandske telegrafist et kort resumé paa grønlandsk over den ugerøvu, der bliver vist. Saa ved grønlanderne, hvad de skal se og kan faa et udbytte deraf. Det samme sker før hver ekstra film og før hver akt i hovedfilmene. Pauserne bliver selvfølgelig derved lidt længere, det skal indrømmes, men ingen af os danske føler det som noget af betydning i forhold til, hvad det betyder for grønlanderne.“

Der var ogsaa steder, hvor der blev benyttet en kombination af disse metoder. I Egedesminde blev der således slået opslag op, der fortalte om filmene, og når det drejede sig om film, som blev anset for særligt gode, blev der desuden oplæst en indholdsoversigt i salen, lige før filmen blev kørt, men altså ikke før

hver akt/spole (læserbrev af Mikael Gam i „Grønlandsposten“ 16. januar 1945).

De metoder, som hidtil er nævnt, fremkom på lokalt initiativ, blev udført ved ulønnet arbejdskraft på stedet, og var ogsaa kun beregnet til lokalt brug.

I 1950 afgav den store Grønlandskommission sin betænkning, som indeholdt retningslinier for en modernisering af Grønland. Kommissionen gik ind for at imødekomme behovet for filmfremvisninger „under hensyn til de muligheder filmen indebærer for at udvide den grønlandske befolknings horisont, og til, at den grønlandske befolknings muligheder for adspredelse, navnlig i de lange vintermåneder, er yderst begrænsede.“ Kommissionen var opmærksom på sprogproblemet: „For at grønlanderne kan få fuldt udbytte af filmene, vil det iøvrigt være nødvendigt, at handlingen gengives i resumé i trykte programmer på det grønlandske sprog, eller at forklaring indtales på lakplader, ligeledes på grønlandsk, eller at andre tekniske hjælpemidler tages i brug“ (Grønlandskommissionens betænkning 3, s. 78).

Samme år blev „Grønlands kulturelle råd“ nedsat til at tage sig af kulturel virksomhed i Grønland, herunder film. Ved rådets redegørelse i Landsrådet i 1951 fremsatte Frederik Lynge ønske om, at der blev udarbejdet en skriftlig redegørelse for handlingen i de film, som skulle vises. Men der gik nogle år, før der for alvor blev gjort noget ved det.

Iøvrigt var det ikke bare de grønlandsksprogede, som var ladt i stikken, for ogsaa de dansksprogede så fortsat

*Fra den første filmforevisning i gymnastiksalen i Godthåb.
Billedet findes i Landsmuseets fotosamling i Godthåb.*

Fot.: John Møller, 1921.

udenlandske film uden danske tekster, men de havde dog den fordel, at der var enkelte danske film ind imellem. Begrundelsen for at sende udenlandske film til Grønland uden tekster var af økonomisk art. De film, som blev benyttet i Danmark, kunne nemlig ikke umiddelbart anvendes i Grønland, fordi man der havde indført 16 mm som standardstørrelse. Det var da billigere at købe amerikanske smalfilm end at nedkopiere danske film og udenlandske film med danske tekster.

Som det fremgår af følgende indlæg i

„Meteôre“, Sukkertoppen avis, nr. 5, 1955, hvor man fortsat viste film uden danske tekster, nærede man engang forventninger til, at dansksprogede film og film med danske tekster ville fremme grønlændernes danskkundskaber i væsentlig grad: „En dansk tekst ville være et stort bidrag til bestræbelserne for at lære sproget – og til interessen for at lære det. Staten ofrer ikke ubetydelige beløb på sprogundervisningen. Det er et spørgsmål, om ikke en indsats i forbindelse med filmene ville være en af de mest effektive veje at gå. Nej, det er

forresten ikke et spørgsmål, det er en kendsgerning.“

Man kan ikke sige, at disse forventninger har slået til, selv om man ikke kan se bort fra, at nogle kan have fået lidt sproglig træning ud af det på grundlag af kundskaber, som de har erhvervet sig på anden måde.

Mens man tidligere var afhængig af lokalt initiativ, hvis grønlandsksprogede skulle have en mundtlig og/eller en skriftlig fremstilling af hovedtrækkene i handlingen, begyndte man nu så småt at anvende centralt udarbejdet materiale, som kunne bruges ved fremvisning af de samme film forskellige steder i Grønland.

I januar 1958 indførte man en fast ordning med, at der fulgte en omtale på dansk og grønlandsk med alle film. Denne ordning kom dog aldrig til at fungere særlig godt. Det var hensigten, at materialet bl. a. skulle kunne benyttes til forhåndsomtale i lokalbladene, men det skete kun i meget begrænset omfang.

F. eks. oplyser en af de lokalaviser, som er udkommet nogenlunde regelmæssigt gennem mange år, avisen i Nanortalik, „Tusardluarnâk“, i denne periode gang på gang, at man ikke har modtaget nogen forhåndsomtale, og derfor ikke kan meddele andet end filmens titel, nationalitet, og om den er forbudt for børn.

Betænkningen fra „Udvalget vedrørende Folkeoplysning“ fra 1969 opgiver (s. 30) som grund til, at ordningen med at udsende resuméer måtte opgives, at den viste sig at være for besværlig at administrere.

I 1956 var man begyndt at indsætte

grønlandske tekster på filmene på den måde, at filmen blev afbrudt en eller flere gange, og hele lærredet blev fyldt af en grønlandsk tekst, som i meget store træk forklarede, hvad der var sket, og hvad der skulle til at ske. „Grønlands kulturelle råd“ nævnte i sin rapport til landsrådet i 1957, at man muligvis kunne ønske lidt længere tid til læsning af teksterne, og at det også var muligt, at teksterne i visse film var for fåtallige. Begge dele var centrale problemer, men metoden blev dog betragtet som et betydeligt fremskridt.

Men det varede ikke længe, før det gik op for det grønlandske publikum, at metoden var helt utilstrækkelig. I landsrådssamlingen i 1963 kritiserede således både Richard Petersen og Elisabeth Johansen den mangelfulde grønlandske tekstning: „Billeder uden forklaring kunne give et forvrænget indtryk af forholdene.“

Der er tale om en lignende metode, som var blevet benyttet i stumfilmens dage verden over, hvor man foruden musikken, som blev leveret af en tilstedeværende pianist, kun havde nogle ganske få tekster på lærredet til at uddybe, hvad billederne fortalte. En sådan tekst gengav f. eks. en replik eller kommenterede handlingsforløbet. Når dette virkede som en acceptabel løsning i filmens barndom, hænger det sammen med, at filmene var lavet til denne teknik og bl. a. gennemgående var fulde af handling og af, hvad vi idag betragter som overdreven mimik.

I enkelte tilfælde blev der også sendt udenlandske film til Grønland, som var forsynet både med grønlandske og dan-

ske resuméer. F. eks. meddelte „Tusardluarnâk“ den 21. juni 1961, at man skulle spille filmen „Øst for Paradis“ uden danske undertekster, men med grønlandske og danske indsatte tekst-resuméer. Forskelle i kulturel baggrund og engelskkundskaber bevirkede dog, at de grønlandssprogede og dansksprogede alligevel ikke var helt ens stillede.

Det næste skridt var at indtale grønlandske resuméer, som så blev indskudt i selve filmen en eller flere gange, mens filmen kørte videre uden billeder. Denne metode er i forhold til den foregående en fordel for folk, som læser langsomt, og man kan få mere med på samme tid, men i begge tilfælde får de grønlandssprogede seere som regel kun et helt utilstrækkeligt indblik i, hvad der foregår.

At filmen bliver afbrudt af grønlandsk tekst eller tale, er naturligvis en ulempe set ud fra et snævert dansk synspunkt, men danskere synes i almindelighed at acceptere, at det nu er vilkårene, hvis man vil i biografen i Grønland. Det forhindrer dog ikke enkelte i at udtrykke deres irritation privat: „Det er jo et mareridt, man kan ikke leve sig ind i en film, når den hele tiden bliver afbrudt.“ Der er nogle, som af den grund holder sig helt væk fra filmforevisningerne.

Det næste forsøg på at komme de grønlandssprogede tilskuere lidt i møde skete, da man i 1964 begyndte at indtale grønlandsk tale på filmens originale lydspor. Det drejede sig fortsat kun om korte resuméer indtalt af en speaker, og der var også kun tale om enkelte film. I beretningen fra „Oplysningsrådet for Grønland“ til Landsrådet i 1965 nævnes,

at denne fremgangsmåde er benyttet i den udstrækning, det økonomisk og tidsmæssigt har været muligt. Der spiller dog også et tredje forhold ind. Nogle film er nemlig bedre egnet til denne teknik end andre film, idet den grønlandske speakerkommentar skal indtales på steder i filmen, hvor der ikke siges så meget. Denne metode har den fordel fremfor de tidligere nævnte, at indtrykket af at filmen hakkes over, ikke bliver så stærkt hverken hos de grønlandssprogede eller de dansksprogede, fordi billedsiden ikke afbrydes.

På nuværende tidspunkt er man ikke kommet længere med at gøre filmene forståelige for grønlandssprogede under selve fremvisningen.

Annonceringen sker enkelte steder i de lokale aviser, men de fleste steder kun ved opslag, først og fremmest på den bygning, hvor filmforevisningen finder sted. Der er kun ét sted i hver by med offentlig filmforevisning, og der er derfor ingen valgmulighed for folk, som gerne vil i biografen. Der vises en eller to film om ugen, og der er ikke filmforevisning hver dag, for lokalerne benyttes også til andre ting. Det er ofte den store sal i forsamlingshuset, der bruges som biografsal.

I enkelte lokalaviser finder der fra tid til anden en vis forhåndstale sted, som kan give folk et fingerpeg om, hvor vidt den pågældende film vil interessere dem. Samtidig kan omtalen også have den funktion at orientere grønlandssprogede, så de vil få lidt lettere ved at følge handlingen. Anmelderen står som formidler af et kulturprodukt, hvor det gælder om at solidarisere sig med læ-

serne. Spørgsmålet er så bare hvilke læsere?

Omtalen af de kommende film er ikke altid lige meget værd for de grønlandssprogede, som de følgende eksempler fra „Sukagsaut“, lokalavisen i Angmagssalik, viser: „„Flintesønnerne“. Alice O'Fredericks lavede i 1956 ved et opbud af 50'ernes populære, danske skuespillere den mest sete Morten Korch-film. Her bliver lejlighed til et gensyn med den afdøde Keld Markuslund. Filmen karakteriserer det bedste af dansk trivialfilm“ (12. oktober 1973).

I det næste nummer af bladet med filmorientering, 9. november, var denne side kun på dansk: „Paw (reprise) er en godt fortalt drengefilm for unge og gamle. Historien (Torry Grested) er kendt af de fleste.“ Resten af siden er optaget af en gennemgang af den spanske film „Den giftgrønne drik“ i denne stil: „De flash-backs, som illustrerer Juliáns seksuelle forkrampning, kunne være hentet hos Bunuel: pigen på kængurustylen og det tavse barnebryllup ...“. De grønlandssprogede havde ingen anelse om, hvad det var for en slags film, før de sad i salen.

Jeg har selv haft lejlighed til at se „Den giftgrønne drik“ i Nanortalik. Umiddelbart efter navnene på de medvirkende kom en kort introduktion på grønlandsk, og efter kort tid fulgte endnu en kommentar indtalt på grønlandsk, som både indeholdt en kort gennemgang af, hvad man ville få at se, og en tolkning af dette. Begge gange var der intet billede på lærredet. Derefter kørte filmen til ende uden flere grønlandssprogede indslag.

Filmen blev vist fire gange, søndag og onsdag kl. 19 og kl. 21. Ved første forestilling skal salen have været fuld, da forestillingen startede, ved næste forestilling, som jeg overværede, var salen ikke engang halvfuld, og der var adskillige, som gik midt under filmen. Onsdag kl. 19 var der endnu færre tilstede, og til forestillingen kl. 21 var der kun fem personer, som så filmen til ende, og de var alle danskere.

Denne hurtige markante nedgang i tilskuertallet var et ganske klart resultat af, at folk snakkede indbyrdes om filmen. De, som ventede på at komme ind til den sidste aftenforestilling, spurgte dem, som netop havde set filmen om, hvordan den var, og mange lod så være med at gå ind, når de hørte reaktionen.

Tilsvarende kan en positiv vurdering fra tilskuerne til den første forestilling resultere i fuldt hus til alle de øvrige forestillinger. Det gjaldt f. eks. den film, som blev vist ugen før, „Abdullas hævn“, en dramatisk handlingsfilm, som udspillede i østerlandsk miljø.

Et stadigt dalende biografbesøg fra forestilling til forestilling har til tider resulteret i, at man har aflyst de sidste forestillinger. F. eks. oplyste „Iluliamioq – Jakobshavneren“ den 14. september 1973: „Bestyrelsen for samlingshuset skal gøre det klart, at kun film, der bliver kassesucces, forevises flere gange, hvilket altid vil blive meddelt ved opslagstavlen ved huset.“

Den eneste lokalavis, som fast har bragt anmeldelser af ugens film, er lokalavisen „Sermitsiak“ i Godthåb. Når de er skrevet af en dobbeltsproget grønlander, har vedkommende mulighed for

Ugens Børnefilm

Kvinder i trøjen

Flere og flere mænd vil være militærnægtere, medens flere og flere kvinder søger ind til militæret. Og om piger i trøjen handler den danske film „Piger i trøjen“, som på rollelisten har en lang række populære skuespillere. For at nævne nogle stykker: Dirch Passer, Kirsten Walther, Karl Stegger, Paul Hagen og Birte Tove.

Filmen handler om de forviklinger, der kan ske, når kvinder betræder det, der før var mændenes enemærker. Men der er også både løjer og romantik. En film for hele familien.

mérkat filmigagssát

angutit amerdliartuínartut sákutújumajungnaertalerput akerdlia-nigdle arnat amerdliartuínartut sákutúgssatut kínutekartalerdlu-

Søndag kl. 21,15

Mandag kl. 21,15

Tirsdag kl. 19,15 — 21,15

tik. filme „Piger i trøjen“ arnat sákutút pivdlugit kavdlunát filmiliarát, inugtaussunilo issigingnâr-titsissartut tusâmassat amerdla-kissut iláuput. ilait tailâgínardlugit: Dirch Passer, Kirsten Walther, Karl Stegger, Paul Hagen âmalô Birthe Tove.

sujornatigut angutit kisimik nâ-lagauvfigigaluat arnanik akule-ruvfiginekartalermat pilersoka-lernerâ pivdlugo filmiliauvok. kí-siânile kuianardlunilo asangning-nertakarpok. ilakutarít tamarmik takusínaussât.

GODTHÅB BIOGRAF

filmigagssak: Ugens film:

Søndag kl. 16,00 — 19,15

Mandag kl. 19,15

Udklip fra den dobbeltsprogede ugeavis i Godthåb „Sermitsiaq“ 18. juni 1976. Der er en enslydende omtale på dansk og grønlandsk af den ene film, mens der ikke er nogen form for orientering om den anden film. Advarslen om, at den ene film er forbudt for børn, er ikke oversat til grønlandsk.

at tilpasse den grønlandske og den danske omtale af filmen til den sproggruppe, som anmeldelsen henvender sig til. Dobbeltsprogede grønlændere vil i mange tilfælde læse begge versioner for at få det hele med. De anmeldelser, som er enslydende på de to sprog, kan give et falsk billede af, at de to sproggrupper blandt tilskuerne har de samme forudsætninger og de samme muligheder.

Som eksempel kan tages omtalen af „Nitten røde roser“. Anmeldelsen, som blev bragt i „Sermitsiak“ den 20. februar 1976, begyndte således: „I 1973 udkom een af de bedste danske kriminalromaner, man har set i lange tider.“ Og efter en omtale af de implicerede og handlingen slutter anmelderen: „Hvis du vil have en spændingsfyldt aften, bør du se filmen, og så får du sikkert lyst til at læse bogen bagefter.“

Der er ikke taget noget hensyn til, at størstedelen af biografgængerne af sproglige grunde var afskåret fra at læse bogen, også selv om de havde lyst.

Rent undtagelsesvis kan man komme ud for, at de grønlandssprogede læsere må formodes at kende den bog, som en film er bygget over, bedre end de dansk-sprogede. „Sermitsiak“ indledte således den 23. april 1976 omtalen af ugens film „Greven af Monte Christo“ med ordene: „Denne store roman af Alexandre Dumas er velkendt af grønlandske læsere, men jeg ved ikke, om det samme er tilfældet blandt de danske.“ Derefter gennemgås heltens dramatiske liv, og omtalen slutter: „For dem, der kender bogen, er hans hævn ikke så raffineret i filmen som i bogen. Det er også svært at skrumpe et digert værk på over 1000

sider til en film på 1½ time. Men – nyd filmen og læs bogen bagefter.“ Man har kun fundet det nødvendigt at trykke gennemgangen af filmen på dansk.

Når det tages for givet, at handlingen må forudses at være velkendt af grønlændere, skyldes det, at der kun er oversat et meget lille antal underholdningsromaner til grønlandsk, og at de så til gengæld er blevet læst af meget store dele af befolkningen. Bogen udkom på grønlandsk i 1947, „Monte-Christome greviussoq“, oversat af Pavia Petersen (den grønlandske oversættelse er lidt forkortet, de to bind er på 402 s. og 382 s.), og den er netop blevet genoptrykt.

I visse tilfælde er anmeldelserne vidt forskellige på de to sprog, f. eks. taler den danske version af „Emil fra Lønneberg“ mere generelt om genren børnefilm, mens den grønlandske version holder sig til en omtale af den pågældende film („Sermitsiak“ 2. november 1973).

At se en film uden at forstå, hverken hvad skuespillerne siger eller teksterne, og kun at have et kort handlingsforløb at holde sig til, betyder, at man går glip af mange oplysninger, som har betydning for en forståelse af, hvorfor personer handler, som de gør, og det bliver vanskeligt at forstå sammenhængen.

Vi kan et øjeblik vende situationen om og se på, hvordan en grønlandsk film, som kun har et begrænset antal tekster på dansk, virker på en dansk tilskuer. Det kan man få lidt indtryk af gennem de følgende uddrag af en anmeldelse af Anders Bodelsen, som i Politiken (15. august 1973) gav en gennemgående positiv omtale af filmen „Da

myndighederne sagde stop“, da den blev vist i dansk fjernsyn: „Det følte også rigtigt, at filmen var optaget helt og holdent på grønlandsk og senere teksten på dansk, altså at der ikke var nogen dansk speaker, at vi ikke fik denne fornemmelse af at være på turistbesøg ... Man tænkte for ofte på den udspekulerede instruktion i stedet for på emnet. Hvor er vi nu? Hvem er det, der taler? Hvad sker der? Er det en sæl eller en hval eller hvad? Uden at elske den altforklarende speaker må jeg indrømme, jeg savnede lidt hjælp til selvhjælp.“

Man kan ikke helt sammenligne det med grønlændernes situation, når de ser danske og udenlandske film, for i den pågældende film er der trods alt forholdsvist mange danske tekster, og det drejer sig heller ikke om en rigtig spillefilm. Grønlandssprogede biografgængere vil i almindelighed have langt flere ubesvarede spørgsmål. Nogle får opklaret noget af det, som forekommer dem uforståeligt, ved at diskutere filmen med andre, men mange resignerer, stiller sig ikke mange spørgsmål og venter ingen svar.

I krigens sidste år skrev Michael Gam fra Egedesminde, at de danske film var særligt kærkomne, også for grønlænderne: „Der tales endelig et Sprog, som mange forstaar noget af, i hvert Fald lyder det kendt“ („Grønlandsposten“ 16. januar 1945). Denne situation har man også for en stor del i dag, selv om der er mange flere grønlændere, først og fremmest blandt de unge, som forstår meget mere dansk, end det var almindeligt dengang. Dansk har jo nu snart i mange år indtaget en dominerende rolle

i de fleste grønlandske børns skolegang, og mange har haft kortere og længere ophold i Danmark. Hertil kommer så påvirkningerne fra den danske sproglige dominans på så mange andre områder i Grønland. Men der er grund til at understrege, at mange grønlændere, som i en daglig samtale forstår og taler ret godt dansk, kan have svært ved at følge med, når danskere taler til hinanden på det hvide lærred. Det gør det heller ikke bedre, at filmene flere steder vises med så dårlig en lyd kvalitet, at også folk med dansk som modersmål kan have vanskeligt ved at opfatte alt, hvad der siges.

Forsøg på verbale morsomheder i danske film falder derfor ofte til jorden overfor et grønlandsk publikum. I mange tilfælde er morsomhederne dog kombineret med et billede, som også har til hensigt at få folk til at trække på smilebåndet, og det kan delvis redde situationen. F. eks. er der i filmen „Onkel Joachims hemmelighed“ en scene i „Café Trinidad“, hvor Dirch Passer sidder sammen med stambordets gæster og pludselig trækker ærmet op og viser, at han har alle deres armbåndsure på armen. Der var høj latter i hele salen, da filmen blev vist i Nanortalik. Så siger Dirch Passer sådan noget som: „Er I klar over, at det er urpremiere? Det er første gang, jeg har fået fat på alle urene, uden at nogen af jer har mærket det.“ Stambordets gæster lo ekstra hjerteligt, og også folk i salen lo endnu en gang, selv om kun et lille mindretal, som hovedsagelig bestod af de tilstedeværende danskere, havde forstået ordspillet. Når også folk, som ikke havde fan-

get Dirch Passers henkastede bemærkning, lo med, hænger det sammen med, at det blev opfattet som en forlængelse af den første morsomme situation, hvor han trak ærmet op og åbenbarede alle urene, og på den baggrund virkede det smittende, at skuespillerne og enkelte tilskuere morede sig så godt over det, Dirch Passer sagde.

De film, som vises i Grønland, er et udsnit af de film, som vises i Danmark. Udvalget har til tider været kritiseret for manglende kvalitet, eller for kun at have interesse for en mindre kreds, og for at en uforholdsmæssig stor del af filmene er forbudt for børn.

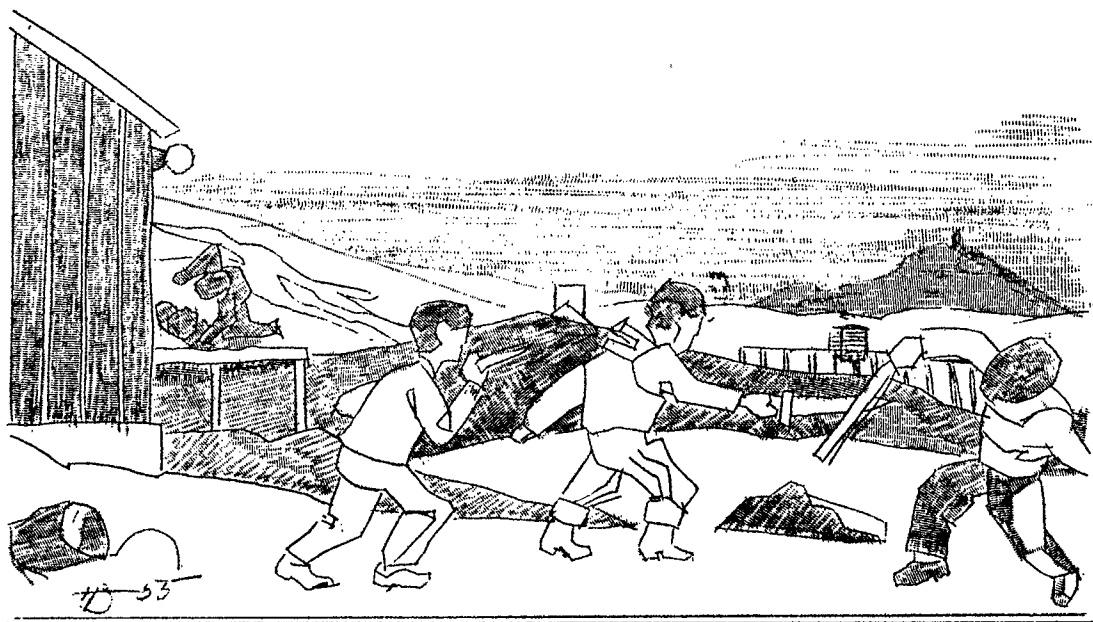
I de første år efter krigen lejede Grønlands Styrelse filmene økonomisk fordelagtigt af filmselskaberne, men uden selv at kunne bestemme, hvilke film man ville have. Resultatet var, som det udtrykkes i Grønlandskommissionens betænkning, at man måtte leje mange mindre værdifulde film for at få et mindre antal gode film. Så fik man en ordning, hvor Grønlandsministeriet selv udvalgte filmene. Senere blev det hovedsagelig Statens filmcentral, som udpegede de film blandt filmselskabernes tilbud, som man mente egnede sig til at sende til Grønland. I nogle tilfælde lod man filmene vise for grønlændere i København for at høre deres mening om, hvorvidt de pågældende film ville være noget for et grønlandsk publikum, og denne ordning blev i 1972 fast procedure. Det er nu „Grønlands Oplysningsforbund“, som har ansvaret for udvælgelsen.

Ved valget af spillefilm til Grønland har man søgt at undgå ensidighed, men har dog udeladt de mest udprægede

volds- og pornofilm. Der er også taget et vist hensyn til sprogproblemet ved udvælgelsen af filmene, idet man har valgt forholdsvis mange deciderede handlingsfilm. Selv om folk ikke forstår sammenhængen helt, så sker der dog hele tiden noget, som kan holde opmærksomheden fangen, og man har som regel ingen vanskeligheder ved at finde ud af, hvem man skal holde med. Mange af den slags film er historiske film, men det mindsker ikke interessen for dem, tværtimod, for det er ofte udstyrsfilm med farverige dragter, masseopbud af mennesker og storslåede kulisser. Western-filmene hører til i denne gruppe film, og de har den fordel i denne sammenhæng, at de traditionelt er præget af fåmælt-hed.

I et tidligere citeret læserbrev blev der nævnt andre typer film, som man kunne have fornøjelse af, tilmed uden nogen form for orientering på dansk eller grønlandsk, nemlig „film, hvor musikken spiller hovedrollen“ og „komiske film“. Men blandt komiske film er der også film, hvor dialogen spiller en vigtig rolle, f. eks. Marx Brothers-filmene med deres nonsens-dialoger og en vis type lystspil.

De film, som grønlandsktalende forståeligt nok har mindst udbytte af at se, er film, hvor dialogen har en afgørende rolle. Niels Henrik Lynge, som har været filmanmelder i „Sermitsiak“ i flere år, kommer i en orientering om ugens film, „Peter og Tillie“, den 23. november 1973 ind på nogle interessante betragtninger om dette. Anmeldelsen lyder i sin helhed: „Der findes en kategori af film, som til trods for deres værdifulde

filmipalat.

Tegningen af de kæmpende drenge og artiklen om „filmipalát“ „De dårlige film“ på forsiden af „Iluliamioq“, lokalavisen i Jakobshavn, 23. september 1955, er af den daværende danske skoleleder Harald Bertelsen. I den dansksprogede udgave af artiklen står der bl. a.: „Selvfølgelig kan det diskuteres, hvor megen skade de dårlige film gør, men hvad skal vi med dem? For der er vel ikke nogen, der vil påstå, at de gør gavn? Eller er der mon nogen af dem, der er ansvarlige for udsendelsen af disse film, der mener, at der er noget vundet ved at sætte Grønlands ungdom ind i den side af den vestlige kultur, som vises i de amerikanske fjerde-femte rangs kriminalfilm? Vi har fra kulturudvalgets side flere gange bedt om at blive fri for dem, men hver gang har vi fået at vide, at hvis vi ville have de gode film (som der er uhyggeligt langt imellem), må vi også tage de dårlige.“

sider ikke rigtig kan gøre sig her i Grønland. Jeg tænker her på blændende dialogfilm som f. eks. „Lev stærkt – dø ung“ og andre. Værre bliver det dog, når den typisk amerikanske TV-lystspil-dialog bliver overført til film. I denne film, „Peter og Tillie“, er hovedpersonerne ovenikøbet besat af to kendte TV-stjerner, Walther Mattau og Caroll Burnett. På grund af sproget i filmen, der kører på en masse dagligdags amerikansk jargon, tvivler jeg på, at de

danske undertekster alene kan redde filmen for et grønlandsk publikum. Men angående filmen – jeg kedede mig bravt.“

Denne type lystspil, som er baseret på en meget speciel sprogbehandling, er det næsten umuligt at oversætte tilfredsstillende. Også for dem, der forstår de danske tekster, bliver morsken kun begrænset.

Det har gennem årene været stiltiende akcepteret, at det ville være økonomisk

uoverkommeligt at forsyne spillefilmene med grønlandske undertekster. I en artikel i „Sermitsiaq“ d. 15. marts 1974, som blev bragt under den humoristiske, men lidt misvisende overskrift: „Lad Tarzan brøle på grønlandsk!“, rørte Jens Geisler ved dette dogme og appellerede til „Grønlands Oplysningsforbund“ og Landsrådet om at tage sagen op: „Stryg de danske og sæt grønlandske undertekster i stedet ... Så kunne man passende indtale forklaringer på dansk et par steder i filmen. Så er alle jo tilfredse ... Det må og skal være en selvfølge, at spillefilmene bliver teksten på grønlandsk. Det er en forbrydelse mod det grønlandske publikum at fortsætte med en så ringe service, som man har for tiden.“

Det kræver ikke meget fantasi at forestille sig det ramaskrig, som en gennemførelse af et sådant forslag i forbindelse med udenlandske film ville vække blandt danskere i Grønland. Selv om det sikkert kunne være meget lærerigt for nogle at prøve, hvad det egentlig vil sige at blive spist af på den måde, så kan man jo også tænke sig andre ordninger, som tager hensyn til begge sproggrupper, som f. eks. at det kun er nogle af kopierne, der forsynes med grønlandsk tekst. Man behøver derimod ikke at have ekstra kopier af danske film. Den grønlandske tekst og den danske tale vil så kunne støtte hinanden hos de grønlandere, som kan noget dansk.

Undertekster kan nemlig kun give en forkortet gengivelse af, hvad der siges i filmen. Det tager simpelthen længere tid at læse en sætning end at sige den og opfatte det talte sprog. Det er et problem, som man har, uanset hvilket sprog

underteksterne skal skrives på. Det har været nævnt, at problemet bliver ekstra stort med grønlandssprogede undertekster, fordi de grønlandske ord er relativt lange, og tilmed kan blive en anelse længere, hvis man benytter den nye retskrivning. Det tager længere tid at læse ét langt ord end flere korte ord, som har samme antal bogstaver. Der må derfor benyttes grønlandske undertekster, som rummer knapt så mange bogstaver, d. v. s. at man måske kan få knapt så meget med, men det skulle næppe blive noget større problem. Foreløbig er det kun få voksne, som har sat sig ind i den nye retskrivning, og man kan vente, at det vil vække modvilje og fremkalde protester, hvis man begynder at tekste film med den nye retskrivning, før denne er slået igennem i samfundet iøvrigt. På den anden side kan det måske netop bidrage effektivt til, at folk vænner sig til denne retskrivning, som jo er vedtaget af landsrådet i 1973.

Når det gælder udenlandske film, er det tidskrævende arbejde med at reducere det talte sprog til en kort nogenlunde dækkende tekst på dansk allerede gjort, og man behøver blot at oversætte denne til grønlandsk. Naturligvis kan det ske, at en tekst fjerner sig lidt mere fra originalen, når den går gennem et oversat led, og der findes også grønlandere, som ville kunne gå ud fra f. eks. en engelsk originaltekst, men det ville kræve mere tid og flere penge.

Men undertekster er ikke den eneste tænkelige løsning. Teksterne vil også kunne kombineres med en speakerkommentar indtalt på grønlandsk efter samme princip, som det kendes i Danmark fra

nogle film, hvor fortællerens rolle er oversat og indtalt på ny, mens dialogen gengives i oversatte undertekster.

Endelig er der også den mulighed, at man dæmper den originale lyd ned og lader en grønlandsk fortæller gengive både den eventuelle fortællers beretning og alle replikkerne. Denne metode er blevet benyttet i dansk fjernsyn bl. a. i forbindelse med de svenske film om „Emil fra Lønneberg“, og det bliver måske også den løsning, man vil foretrække i forbindelse med en grønlandsk versionering af film; den er økonomisk og teknisk overkommelig at gennemføre, og i modsætning til metoden med underteksterne kan man få næsten alt med, men til gengæld kan man kun få en svag afglans af de enkelte skuespilleres stemmer.

Hvis løsningen med gennemført grønlandsk genfortælling benyttes i forbindelse med danske film, vil det være rimeligt også at vise kopier med dansk tale. Hvad udenlandske film angår, kan man tænke sig den mulighed at vise film med den originale lyd dæmpet ned + gennemført grønlandsk genfortælling + danske undertekster, men måske vil det virke forstyrrende at have tre sprog på én gang, så det kan blive nødvendigt med både dansksprogede og grønlandssprogede kopier.

Ideen med at eftersynkronisere film på grønlandsk synes aldrig at være blevet fremsat for alvor. Det ville kræve, at hver ytring i den originale film blev oversat til en grønlandsk ytring af samme længde og udtalt, så den passede med læbebevægelserne hos skuespilleren. Fordelen ved en dygtigt gennemført syn-

kronisering er, at den illuderer som den originale lyd. Særligt i lande, hvor det ikke er så almindeligt at synkronisere film, er der dog mange, som synes, at det virker forstyrrende at høre ét sprog vælde ud af munden på en kendt skuespiller, når man ved, at han i virkeligheden taler et helt andet sprog. Mere afgørende er det, at det kræver stor teknisk dygtighed, og at det er ekstra kostbart og tidskrævende at synkronisere film. I Skandinavien og i lande som f. eks. England og Holland er det også kun enkelte børne- og tegnefilm, som synkroniseres.

Der er ikke fremstillet nogen gennemført grønlandssproget spillefilm bortset fra Knud Rasmussens gamle film fra begyndelsen af 1930'erne fra Østgrønland, „Palos Bruddefærd“. Den var ikke primært fremstillet med et grønlandsk publikum for øje, men den har været vist flere gange i Grønland, bl. a. i dette forår i Thule. Derimod er der lavet flere grønlandssprogede film, som hører til dokumentar- og kortfilmgenren.

Det er indenfor mulighedernes rækkevidde at lave grønlandssprogede spillefilm, men der er meget, der taler for, at man i den nærmeste tid samler kræfterne, både de økonomiske og de menneskelige, om at lave kortfilm og fjernsynsprogrammer.

Der er sket meget i Grønland, siden Grønlandskommissionen i 1950 talte om de yderst begrænsede muligheder for adspredelse i de lange vintermåneder. Der er kommet både restaurationsliv, bingo og andre former for forlystelser til, ikke mindst fjernsynet, som delvis har overtaget den rolle, som filmforevis-

ningerne havde. Mange er ikke længere så interesseret i at gå i biografen. Man må regne med, at det mest er de unge, som kommer der, foruden den del af den voksne befolkning, som bor, så de ikke har adgang til fjernsyn, eller som enten ikke har råd eller ikke synes, at det er prisen værd at betale for et næsten helt dansksproget fjernsyn, som de ikke forstår.

På denne baggrund synes det særligt relevant med en kulturpolitik, som også tager hensyn til den del af befolkningen, som har begrænsede dansk kundskaber. De forskellige instanser i Danmark og i Grønland, som har taget sig af film til Grønland, har hele tiden været klar over, at de allerfleste biografgængere havde svært ved at forstå, hvad det var, der foregik på lærredet, og at forsøgene på sproglig formidling var helt utilstrækkelige. De har undladt at gå rigtig ind for sagen, fordi de på forhånd havde akcepteret, at der ikke var ressourcer nok til at bedre forholdene væsentligt.

Den økonomiske side af sagen vil dog ikke spille nogen større rolle, hvis man gør fornyede forsøg på at få filmene regelmæssigt omtalt i presse og radio og udarbejder programmer, som interes-

serede kan få udleveret på forhånd. Derimod er der naturligvis et økonomisk problem forbundet med at vise film med tekster eller genfortælling på grønlandsk.

Hvis man ikke mener, at det er muligt at forøge bevillingerne nævneværdigt til dette formål, kunne man f. eks. overveje at sende færre film til Grønland. Muligvis ville det også være nødvendigt at sætte billetpriserne lidt i vejret, men til gengæld ville de grønlandsksprogede med begrænsede dansk kundskaber, som jo udgør størstedelen af befolkningen i Grønland, få betydeligt mere ud af det. Endelig er det selvsagt, at man i starten kun går ind for at forsyne et vist antal særligt udvalgte film med grønlandsk tekst eller tale. Der er jo også et problem med at skaffe kvalificeret arbejdskraft, som skal løses.

De første forsøg med grønlandsk versionering vil nu omsider blive realiseret i forbindelse med nogle TV-programmer. Arbejdet skal foregå i København med brug af Danmarks fjernsyns tekniske hjælpemidler, og det støttes økonomisk af „Grønlands Oplysningsforbund“. Disse forsøg vil forhåbentlig hurtigt også få betydning for rigtige spillefilm.